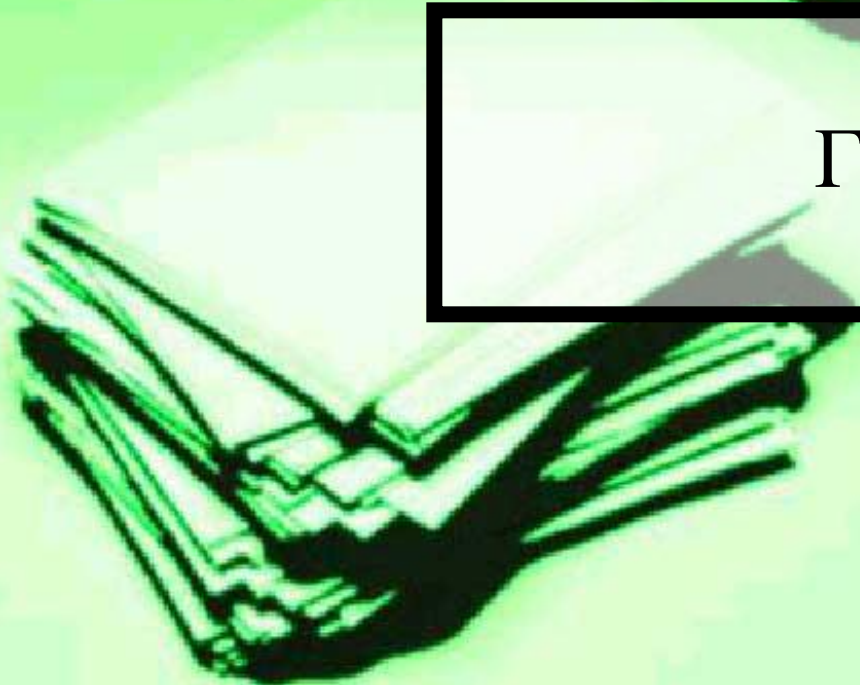

ФІЛОСОФІЯ

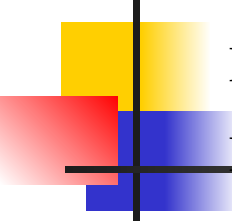

Калінічева
Галина Іванівна
к.і.н., доц.

Тема 3.

Сучасна світова філософія

1. Некласична філософія кінця ХІХ-початку ХХ століття.
2. Психоаналіз і неофрейдизм.
3. Екзистенціальна філософія та її різновиди.
4. Неопозитивізм і постпозитивізм
5. Структуралізм
6. Герменевтика

-
- **I період: з 40-х по 60-ті роки ХІХ ст.:** розпад класичних форм ідеалізму. Значного поширення набувають ірраціоналізм, неокантіанство, позитивізм, діалектичний та історичний матеріалізм.
 - **II період: з 70-х років ХІХ ст. по 1914 р.:** інтуїтивізм, другий позитивізм— емпіріокритицизм, конвенціоналізм, іманентна школа, філософія життя.
 - **III період: з 1917 р.** У 1920-ті роки виникають неопозитивізм, неореалізм, герменевтика, структуралізм, філософська антропологія
 - Нові школи й напрями розвивали певні сторони попередніх напрямів.

Сучасна світова філософія

- Початком сучасного етапу вважають кінець ХІХ століття, коли з'явилися "некласичні" форми філософствування, що стали домінуючими в Європі на початку ХХ століття

Класична філософія

- виходила із головного принципу раціоналізму — з визнання розуму основою пізнання та поведінки людини, яка за своїми внутрішніми нахилами та здібностями є розумною істотою і усвідомлює власні можливості, організовує своє життя на раціональних засадах.

Особливість класичної філософії

- розглядаючи людину та історію, вона сконцентрувала свою увагу навколо проблеми свободи та інших гуманістичних цінностей і стверджувала необхідність раціонального пізнання загальнолюдських моральних принципів та ідеалів.
- *Проте вже в момент найвищого розквіту класичної буржуазної філософії в її надрах почали діяти тенденції, спрямовані на її заперечення.*

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ КІНЦЯ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

- ▣ 1. *Ірреалістично-песимістична філософія Артура Шопенгауера*
- ▣ 2. *Позитивістська концепція Огюста Конта*
- ▣ 3. *Християнський екзистенціалізм Сьорена К'єркегора*

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

- У перші десятиріччя ХІХ ст. діалектичному вченню Гегеля намагається протиставити своє ірраціоналістичне вчення про світову волю

Артур Шопенгауер
(1788—1860).

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

▣ *Ірреалістично-песимістична філософія*

Артура Шопенгауера (1788-1860)

Вчення про волю:

- ▣ Сутність особи становить незалежна від розуму **воля** - сліпе хотіння, невіддільне від тілесного існування людини, котра є проявом космічної світової волі, основою та істинним змістом усього суцього.
- ▣ Людські біди мають космічний характер, і тому ніякі суспільно-політичні перетворення не здатні нічого змінити в житті людини.

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

▣ Позитивістська концепція

Огюста Конта (1798-1857)

Філософія не є наукою із власним об'єктом, вона узагальнює досягнення конкретних наук, тобто є узагальненою класифікацією всіх наук.

ПРИНЦИПИ ПОЗИТИВІЗМУ:

- Справжнє знання досягається лише як результат окремих конкретних наук.
- Пізнання потрібно звільнити від будь-якої філософської інтерпретації.
- Філософія має бути скасована і замінена або безпосередньо конкретними науками, або ж вченням про взаємовідношення між науками, про їх логічну структуру, мову тощо.

Некласична філософія кінця XIX століття

■ **ПОЗИТИВІЗМ**

- Джон Стюарт Мілль (1806-1873)
- Герберт Спенсер (1820-1903)
(перший позитивізм)

■ **ЕМПІРІОКРИТИЦИЗМ**

- Ернст Мах (1838-1916)
- Ріхард Авенаріус (1843-1896)

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

- ▣ Християнський екзистенціалізм
Сьорен К'єркегор (1813-1855)

На шляху до Бога людина проходить 3 якісно відмінні стадії: **естетичну, етичну і релігійну**. І лише на релігійній стадії особистість досягає найглибшого самоосягнення і саморозуміння.

Існування особистості є абсолютно ірраціональним процесом і не може бути осягнуте розумом та раціональним пізнанням. Істина недосяжна для розуму і пізнання, вона є способом життєдіяльності людини.

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ *СЬОРЕНА К'ЄРКЕГОРА (1813-1855)*

Без Бога особистість не витримає
життєвих випробувань.

Лише християнство дає основу для
правильної поведінки, воно здатне
навчити людину бачити істинну
реальність.

**Концепція екзистенціальної
(особистісної) істини**

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ

- Наприкінці XIX – на початку XX ст. філософська свідомість набуває кризового стану, повстає проти раціоналістичних філософських систем, заперечує їхню основу — розум.
- Філософією опановує розчарування в ідеї прогресу як прогресу розуму.
- Заперечуються як непотрібні для людини, як не значущі для смислу її життя існуючі засоби та методи пізнання і будь-яка теорія пізнання взагалі, відбувається своєрідний "бунт проти розуму".

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ

- В історії філософії настає етап переосмислення її основних принципів, нового *некласичного типу філософствування*;
- ставиться під сумнів правомірність будь-якої гармонійної раціоналістичної системи.

КРИТЕРИЙ

ФІЛОСОФСТВУВАННЯ В НЕКЛАСИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ:

- принцип тісного зв'язку з індивідом, його відчуттями, настроями, переживаннями, з безутішною і безвихідною трагічністю його існування.

ЦЕНТРАЛЬНА ПРОБЛЕМА НЕКЛАСИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

- Місце проблем пізнання, які були провідними на етапі становлення та класичного розвитку буржуазної філософії, заступає **проблема ЛЮДСЬКОГО існування.**
- Увага концентрується на сферах історії та культури, навколо проблем смислу та долі людського буття.

НЕКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.

- На зміну класичній “філософії мислення”
приходить “філософія життя”
- “**Філософія життя**” як філософський напрям
склалася наприкінці ХІХ століття у
Німеччині і Франції.
- Виникла як опозиція класичному реалізму.
- **Предметом** дослідження виступає *життя*
як первинна реальність органічного процесу.

Некласична філософія
кінця XIX- початку XX ст.

Філософія життя

- Поняття життя невизначене, воно трактується через різні чинники:
 1. Біологічний
(Фрідріх Ніцше, 1844-1900);
 2. Космологічний
(Анрі Бергсон, 1859-1941);
 3. Культурно-історичний
*(Вільгельм Дільтей, 1833-1911;
Георг Зімель, 1858-1918;
Освальд Шпенглер, 1880-1936).*

Цей поділ доволі умовний, оскільки вказані моменти досить часто співіснують в рамках однієї концепції.

Фрідріх Ніцше (1844-1900)

- Основа життя— це воля.
- Життя є проявом волі, але не абстрактної світової волі, як у Шопенгауера, а конкретної, визначеної волі — волі до влади.
- «Життя для мене, - підкреслює Ніцше, - тотожне інстинкту зростання, влади, накопичення сил, зміцнення існування; якщо відсутня воля до влади, істота деградує».

Фрідріх Ніцше (1844-1900)

- Намагаючись звести різні якісні стани психіки до єдиної основи, Ніцше вводить поняття "воля до влади".
- Від психологічного трактування цього поняття він згодом переходить до онтологічної його інтерпретації, а також прагне на цій основі філософськи обґрунтувати культ надлюдини.

Фрідріх Ніцше (1844-1900)

- Вчення Ніцше про надлюдину ґрунтується на таких положеннях
- 1) цінність життя є єдиною безумовною цінністю і збігається вона з рівнем "волі до влади";
- 2) існує природна нерівність людей, обумовлена відмінністю їхніх життєвих сил та "волі до влади";
- 3) сильна людина, природжений аристократ, є абсолютно вільним і не зв'язує себе ніякими морально-правовими нормами.
- Свій ідеал надлюдини Ніцше втілює у книзі "Так говорив Заратустра".

АНРІ БЕРГСОН

(1859-1941)

- Поняття «життя» використовувалось також для побудови нової картини світу.
- На початку ХХ ст. великої популярності набуває **вчення французького мислителя А. Бергсона, в якому центральне місце займало поняття життя, витлумачене як безперервне творче становлення.**

АНРІ БЕРГСОН

(1859-1941)

- **Для Бергсона життя — це метафізичний космічний процес, могутній потік творчого формування: із послабленням напруги життя розпадається, перетворюючись на матерію, тобто бездушну масу.**
- **Людина трактується як творча істота, здатність до творчості якої визначається ірраціональною інтуїцією, що як Божий дар дається лише обраним.**
- **Так Бергсон приходять до елітарної концепції творчості та культури.**

Освальд Шпенглер (1880-1936)

- У культурно-історичному плані інтерпретує поняття життя **О.Шпенглер**.
- Життя для нього — це "доля", "душа" культури, яка обґрунтовує ідею катастроф, що, постійно і регулярно повторюючись в історії, призводять до виникнення і смерті замкнутих у собі цивілізацій.

Освальд Шпенглер (1880-1936)

- У своїй праці "Присмерк Європи" Шпенглер висунув *концепцію культури*, що визначається як єдність стилістики, втіленої у формах економічного, політичного, духовного, релігійного, практичного, художнього життя.

Освальд Шпенглер (1880-1936)

- Культура трактується ним як організм, який, з одного боку, характеризується твердою органічною єдністю, а з другого — відокремлений від інших культурних утворень.
- **Це означає, вважає Шпенглер, що єдиної культури не існує.**

Освальд Шпенглер (1880-1936)

Він виділяє 8 культур:

- 1. єгипетську,
- 2. індійську,
- 3. вавілонську,
- 4. китайську,
- 5. греко-римську (аполлонівську),
- 6. візантійсько-арабську (магічну),
- 7. західноєвропейську (фаустівську),
- 8. культуру майя.

Освальд Шпенглер (1880-1936)

- Кожному культурному утворенню, за Шпенглером, наперед визначені часові рамки, які залежать від внутрішнього життєвого циклу.
- **Коли культура вмирає, вона перероджується в цивілізацію.**
- Існування та співіснування культур є свідченням не єдиного процесу світової історії, а єдності проявів життя у Всесвіті.
- Ідеї Шпенглера щодо культурного процесу заклали основи сучасної **філософії культури**.

ІРРАЦІОНАЛІСТИЧНІ ТЕЧІЇ

- У наш час найбільш ірраціоналістичними течіями, що абсолютизують зміст нерозумових змін психіки людини, слід визнати:
 - 1. деякі напрями *екзистенціалізму* (неоніцшеанського вчення "нових філософів" у Франції),
 - 2. *франкфуртську школу*,
 - 3. *герменевтику*.

ІРАЦІОНАЛІСТИЧНІ ТЕЧІЇ

- ▣ **Ірраціоналізм філософсько-історичних побудов у західній філософії виявляється вже в самому запереченні об'єктивних законів історичного прогресу і в утвердженні пріоритету випадкового і виключно індивідуального в історії.**

Неокласика.

- Антикласичними орієнтаціями не обмежується розвиток західної філософської думки кінця ХІХ — початку ХХ ст. їм завжди протистояли філософські течії, які захищали класику.
- В 60-ті роки ХІХ ст. виникає неокантіанство, котре поставило за мету захист та збереження принципів класичної філософії.

Неокантіанство

- **Основні принципи неокантіанства**
- **Трактування філософії виключно як критики пізнання;**
- **Обмеження самого пізнання сферою досвіду;**
- **Відмова онтології в статусі наукової дисципліни;**
- **Визнання апріорних норм як таких, що обумовлюють процес пізнання.**

Школи неокантіанства

- 1) **Марбурзька:**
 - Г.Коген (1842-1918),
 - П.Наторп (1854—1924),
 - Е.Кассіерер (1874—1945);
- 2) **Баденська (Фрейбурзька):**
 - В.Віндельбанд (1848—1915),
 - Г.Ріккерт (1863-1936).

Неогегельянство

- прагнення до створення цілісного моністичного світогляду на основі оновленої інтерпретації вчення Гегеля:
Р.Кронер (1884—1974),
- *Б.Кроче* (1866-1952),
- *Ф.Бредлі* (1846-1924),
- *Дж.Коллінгвуд* (1889-1943),
- *Дж.Ройс* (1855-1916),
- *Дж.Джентіле* (1875-1944).

Висновки

- Будь-яка філософська концепція є продуктом своєї епохи, породженням певних соціально-культурних умов та обставин.
- Неможливо вивчати сучасні філософські концепції, не враховуючи їхнього генетичного розвитку та органічного зв'язку з філософськими концепціями ХІХ ст.
- **Некласична буржуазна філософія має важливе історичне значення: вона є ланкою зв'язку між класичною філософією і сучасною, теоретичною базою підготовки філософських вчень ХХ ст.**

Сучасна західна філософія

- Серед безлічі напрямів і течій сучасної світової філософії є кілька ліній, які найбільш яскраво характеризують основні тенденції її розвитку. Це,
- по-перше, ***ірраціоналістично-гуманістична***;
- по-друге, ***релігійна***;
- по-третє, ***позитивістська***.

2. Психоаналіз і неофрейдизм

- Досліджуючи психоаналіз як комплекс гіпотез та теорій, що пояснюють роль несвідомого в житті людини, слід виділяти три його аспекти:
 - 1) пізнавальний,
 - 2) соціально-культурний,
 - 3) лікувально-практичний.

Розглянемо зміст першого та другого аспектів психоаналізу.

Психоаналіз

- **Зігмунд Фрейд (1856-1939)**
 - засновник теорії психоаналізу;

- **Карл Юнг (1875-1961)**
 - засновник аналітичної психології,
критик психоаналізу З. Фрейда;

Зігмунд Фрейд (1856—1939).

- Психоаналіз З.Фрейда був спробою синтезу двох напрямів дослідження природи людини:
- 1) розкриття психічних поривань внутрішнього світу, смислу людської поведінки;
- 2) аналізу впливу культурного та соціального середовища на формування психічного життя людини та її психічних реакцій.

Зігмунд Фрейд (1856—1939).

- З.Фрейд, висуваючи свою концепцію несвідомого, підкреслював, що воно не було предметом дослідження класичної філософії та психології, а причину цього вбачав у культурі розуму та свідомості.
- **Психіка ж людини, на його думку, роздвоюється на дві сфери: свідоме та несвідоме.** Саме вони і визначають суттєві характеристики особистості.

Зігмунд Фрейд (1856—1939).

- Вчення З.Фрейда, не будучи філософським, містить у собі значний світоглядний потенціал, перш за все, завдяки **специфічному осмисленню сутності людини і культури.**
- Продовжуючи психоаналітичну практику, він **від дослідження індивідуальної поведінки звертається до соціальної.**
- Всю історію людства, соціальні події, суспільне життя Фрейд намагається тлумачити з позицій **власної теорії психоаналізу та біогенетичного закону.**

Зігмунд Фрейд (1856—1939).

- За такого підходу індивідуальний розвиток людини відтворює основні стадії розвитку людського роду. Перехід дитини від одного віку до іншого повторює ті основні етапи, які в своєму розвитку пройшло людство.
- **Психіка, на думку З.Фрейда, — це засіб взаємозв'язку всіх епох.** А соціокультурні стереотипи поведінки визначаються сімейно-сексуальними відносинами.
- При цьому буття людини тлумачиться як постійна боротьба між "інстинктом життя" (Еросом) та "інстинктом смерті" (Та-натосом).

Карл Юнг (1875-1961)

- засновник аналітичної психології

- розходження К.Юнга із З.Фрейдом стосувались двох основних моментів: ролі сексуальних потягів у психічному житті індивіда та тлумачення природи несвідомого.
- К.Юнг показав, що **неприпустимо аналізувати всі прояви несвідомого з огляду на витіснену сексуальність**, що **принципово неможливо пояснити походження людської культури з позицій комплексу Едіпа.**

Карл Юнг(1875-1961)

- засновник аналітичної психології

- Він якісно переосмислює концепцію несвідомого З.Фрейда.
- З його точки зору, **несвідоме включає в себе не лише суб'єктивне та індивідуальне, витіснене за поріг свідомості, а й колективний і безособовий зміст психічного, що походить із глибокої давнини.**
- Особистісне несвідоме у З.Фрейда є результатом життя індивіда, а колективне несвідоме К.Юнга — результатом життя людського роду.

Карл Юнг(1875-1961)

- засновник аналітичної психології

- Емпіричним підґрунтям для ідей "колективного несвідомого" стала подібність між міфологічними мотивами давнини, образами сновидінь у нормальних людей та фантазіями психічно хворих. Ці образи К.Юнг назвав архетипами і розумів їх, *по-перше*, як психічне співвідношення інстинктів;
- *по-друге*, як результат спонтанного породження нейродинамічними структурами мозку образів, незмінних для усіх часів і народів;
- *по-третьє*, як чистий формоутворюючий елемент сприймання, що обумовлює саму його можливість.

НЕОФРЕЙДИЗМ (30-ТІ РР. ХХ СТ.)

▣ Течії неофрейдизму:

- ▣ 1. Індивідуальна психологія **А. Адлера;**
- ▣ 2. Сексуально-економічна теорія **В.Райха;**
- ▣ 3. Теорія соціалізації і людської взаємодії **Г. Саллівана;**
- ▣ 4. Соціально філософська теорія **Еріха Фромма.**

Індивідуальна психологія А. Адлера

- За цією концепцією, психічна хвороба є результатом неусвідомленого потягу до переваги, розпалюваного почуттям неповновартості, що пов'язано з яким-небудь тілесним недоліком.
- Не погоджуючись із Фрейдом щодо перебільшення ролі сексуальності і несвідомого у поведінці людей, Адлер акцентував увагу на ролі соціальних чинників.
- **З його точки зору, характер людини виростає з її "життєвого стилю", який є системою цілеспрямованих прагнень, що формується в дитинстві і реалізує потребу в перевазі, самоствердженні та компенсує почуття неповновартості.**

Сексуально-економічна теорія В. Райха (1897—1957).

- Вважаючи фрейдизм і марксизм взаємодоповнюючими, В.Райх намагався на основі психоаналізу інтерпретувати взаємовідносини між економічним базисом та ідеологією.

Теорія соціалізації і людської взаємодії Г. Саллівана.

- Згідно з концепцією міжособистісних відносин, яку розвивав Салліван, у психіці людини нема нічого, крім відносин до інших осіб і об'єктів або зміни міжособистісних ситуацій.
- Без залишку розчиняючи індивіда в міжособистісному середовищі, Салліван взагалі проголошував існування особистості чимось міфічним або ілюзорним, бо особистість постає у нього як сукупність певного ряду персоніфікацій, котрі сприймаються як викривлені образи, що виникають у процесі міжособистісного спілкування.
- Ці течії, а також вчення К.Хорні, Р.Мея поєднує прагнення вийти за рамки біологічних характеристик людини і знайти відповіді на питання про природу особистості у сфері соціальних явищ.

ЕРІХ ФРОММ(1900-1980)

основний представник неофрейдизму

- першим вказав на нездатність ортодоксального фрейдизму вирішити проблему взаємодії особи і суспільства.
- Фромма не задовольняв біологізм та соціальний песимізм Фрейда, тому він сконцентрував увагу на **перетворенні психоаналізу в соціальну філософію**.
- Звернувся до поглядів Л.Фейєрбаха і особливо до праць К.Маркса, проте вважаючи, що соціальна теорія К.Маркса недостатньо враховує роль психологічного фактора, Фромм поставив за мету **доповнити марксизм психоаналізом**.

ЕРІХ ФРОММ(1900-1980)

основний представник неофрейдизму

- Він був твердо переконаний, що **критерієм соціального розвитку має бути самопочуття людини** — психологічна вдоволеність чи невдоволеність загальною життєвою ситуацією.

ЕРІХ ФРОММ(1900-1980)

- прагнув з'ясувати, яку роль відіграють психологічні фактори в соціальному, намагався розкрити психологічний механізм суспільного розвитку.
- Тому в **центр своєї соціально-філософської теорії він поставив психологічну модель людини**, аналіз розгортання потенціальних людських якостей у процесі пристосування людини до конкретної соціально-економічної дійсності.

ЕРІХ ФРОММ(1900-1980)

- Згідно з концепцією Фромма, не соціальна структура суспільства формує потреби людини, а **антропологічна природа потреб визначає способи існування людини.**
- Соціальний характер є результатом динамічної адаптації людської природи до структури суспільства.
- Фромм виділив такі типи соціальних характерів:
 - 1.рецептивний,
 - 2.експлуаторський,
 - 3.нагромаджувальний,
 - 4.ринковий.

ЕРІХ ФРОММ(1900-1980)

- В основі кожного **соціального характеру** лежить особливий психологічний механізм, через який індивіди вирішують проблеми людського існування:
 - *мазохістський,*
 - *садистський,*
 - *деструктивістський,*
 - *конформістський.*

ЕРІХ ФРОММ(1900-1980)

- Але єдино правильним способом вирішення цих проблем, на думку Фромма, **є любов**; саме вона служить критерієм буття як способу життєдіяльності.
- В процесі оволодіння мистецтвом любові відбувається зміна структури характеру людини, в результаті чого повага до життя, почуття ідентичності, зацікавленість у єднанні зі світом стають пріоритетними, сприяючи переходу до гуманістичного духу.

3. ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ

- **Екзистенціалізм** (від лат. *existentia* – існування) – філософія існування, один з найвпливовіших напрямів філософської думки ХХ століття.
 - Джерелом екзистенціалізму є ірраціональна філософія ХІХ ст.:
- - німецький романтизм,
- - вчення Сьорена К'єркегора (1813-1855),
- - “філософія життя”,
- - феноменологія Едмунда Гуссерля (1859 - 1938)

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

- На перший план висунула ідею **абсолютної унікальності людського буття**, зосередившись навколо проблеми людини та її місця в світі, проблеми духовної витримки людини, яка потрапила в потік подій і втратила контроль.
- Покоління інтелігенції, яке пережило першу світову війну та прихід до влади фашизму, ця філософія зацікавила перш за все тим, що вона зосереджувала увагу на кризових ситуаціях у житті людини і людства.

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ ВИНИКАЄ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

у Німеччині: **▣** *у Франції:*

Мартін Хайдеггер

Карл Ясперс

- ▣ Жан-Поль Сартр**
- ▣ Альбер Камю**
- ▣ Габріель Марсель**
- ▣ Моріс Мерло-Понті**
- ▣ Сімона де Бовуар**

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ

В Іспанії:

Хосе

Ортега - і- Гассет

▣ **М. Унамуно**

▣ ***В Італії:***

Нікколо

Аббаньяно,

▣ **Е. Пачі.**

ЕКСЗИСТЕНЦІАЛІЗМ

- в Ізраїлі: **М.Бубер,**
- в Сенегалі: **Леопольд Сенгор,**
- в Японії: **Нісіда, Васудзі,**
- у США: **У. Баррет, У. Лоурі,**
Дж. Еді,
- в арабських країнах:
Абд-аль-Рахман Бадаві, Таїб Тізіні, Камаль Юсеф аль-Хадж

ЕКСЗИСТЕНЦІАЛІЗМ

- ▣ **Центральною категорією є поняття “екзистенції” людського існування, звідси - назва “екзистенціалізм”, яку ввів до наукового обігу в 1929 р. німецький філософ Ф.Хайнеман.**
- ▣ ***Екзистенція* - унікальне особистісне єство людини, що втілює в собі, духовну, психоемоційну неповторність людини.**

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ:

- людина як унікальна істота,
- філософія буття,
- гуманізм,
- історія західноєвропейської цивілізації,
- проблема свободи та відповідальності,
- проблема смерті як найпотемнішої суті людського існування,
- проблема часу як характеристики людського буття.

“Наша теорія - єдина теорія яка надає людині гідності, єдина теорія, яка не робить з неї об’єкта.” (Ж.- П. Сартр).

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ

- філософським вираженням глибоких потрясінь, які спіткали західну цивілізацію в ХХ ст.
- Його прибічники вважають, що катастрофічні події новітньої історії оголили нестійкість, слабкість, кінцевість будь-якого людського існування.
- Самим глибинним знанням про природу людини екзистенціалізм визнає усвідомленість нею власної смертності й недосконалості.

НАПРЯМИ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ:

▣ **Релігійний:** Г. Марсель, К. Ясперс,
М. Бердяєв, Л. Шестов, М. Бубер

(закликає до руху від світу до Бога, до самозаглиблення, що зробить можливим досягнення нового, “трансцендентного” виміру буття).

▣ **Атеїстичний:** Ж.- П.Сартр, А. Камю,
М. Хайдеггер, М. Мерло-Понті

(вчить, що навіть коли Бога немає, то все ж існує принаймні одне буття, в якому існування передуює сутності, буття, яке існує до свого визначення за допомогою понять. Цим буттям є людина, людська реальність). Немає заданої людської природи. Індивідуальна відповідальність людини за все, що відбувається з нею і іншими людьми.

НАПРЯМИ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ: "POSTMODERNE".

- У наш час на Заході поширились дві духовні тенденції, які намагаються спиратися на екзистенціалізм. Вони дістали назву "postmoderne".
- **Перша** з них пов'язана з модерністським мистецтвом, з утвердженням безмежного плюралізму.
- Ближчою до екзистенціалізму є друга тенденція, яку означають терміном "постсучасність".
- Минуле тут розглядається як передумова сучасного. Постсучасність відрізняється від сучасності тим, що вбачає в минулому не просто передумову, й свою невід'ємну частину. Це злиття того, що є, і того, що було.

НАПРЯМИ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ: ПРОВІДНОЮ Є **ГУМАНІТАРНО- АНТРОПОЛОГІЧНА ОРІЄНТАЦІЯ**

- Це зумовлено кількома причинами:
- **по-перше**, прагненням знайти альтернативу "соціалістичному гуманізму";
- **по-друге**, спробами відшукати прийнятні для західного суспільства орієнтири особистого та суспільного розвитку;
- **по-третє**, посиленням антисцієнтичної спрямованості деяких течій західної філософії.

СУЧАСНА ЗАХІДНА ФІЛОСОФІЯ

▣ Філософська антропологія:

**Макс Шеллер, Гельмут Плеснер,
Ернст Кассірер, А. Гелен, Е. Ротхакер,
Н.Е. Хенгстенберг, О.Д. Больнов.**

*Центральним питанням філософської антропології
є питання про сутність людини.*

Концепції: *біологічна (Гелен, Портман);
культурологічна (Ротхакер, Ландман);
релігійна (Шелер, Хенгстенберг);
педагогічна (Больнов).*

СУТНІСТЬ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ:

- зводиться до спроби визначити специфіку, основи та сфери власне людського буття, людської індивідуальності, творчих можливостей людини, виходячи із самої людини і через неї, пояснити як її власну природу, так і смисл та природу навколишнього світу.

ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

- **в широкому значенні — це філософське вчення про природу і сутність людини.**
- Але в даному випадку філософська антропологія розглядається як течія західної філософії ХХ ст. (переважно німецької), що виникла в 20-х роках як прояв загального "антропологічного перевороту", що відбувався в першій чверті нашого сторіччя в західноєвропейській філософії.

ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

- ▣ *М.Шелер (1874-1928),*
- ▣ *Г.Плеснер (1892-1985),*
- ▣ *А.Гелен (1904-1976),*
- ▣ *Е.Ротхакер (1888—1965), Н.Е. Хенгстенберг (нар.1904),*
- ▣ *О.Д.Больнов (нар.1903-1991).*

ВИСНОВОК: ЕКСЗИСТЕНЦІАЛІЗМ

здійснив спробу теоретично
обґрунтувати свободу людини в
усвідомленні та створенні історичних
умов для подолання відчаю та страху в
глобальній історичній ситуації, коли
людство опиняється на межі двох
можливостей — вижити чи загинути.

4. Неопозитивізм і ПОСТПОЗИТИВІЗМ

- *Неопозитивізм* (або третій позитивізм) виник у 20-х роках ХХ ст. і розвивався як течія, що претендувала на аналіз філософсько-методологічних проблем, висунутих у ході науково-технічної революції.

Неопозитивізм: логіко-філософські школи

- **1. Віденський гурток** (сформувався у 1922 р.,)
М.Шлік (1882-1936), *О.Нейрат* (1882-1945),
Р.Карнап (1891-1970), *Г.Рейхенбах* (1891—1953),
А. Айєр (1910—1989) та ін.

Незважаючи на деякі розбіжності в поглядах представників Віденського гуртка об'єднує спільна мета — звести філософію до логічного аналізу мови науки, а також піддати філософське і наукове знання критичному аналізу з позицій принципу верифікації, сформульованого М.Шліком.

Неопозитивізм: логіко-філософські школи

- **2. Львівсько-Варшавська школа**

К. Айдукевич (1890—1963),

Я. Лукасевич (1878-1956),

А.Тарський (1902—1984),

Т.Котарбинський (1886-1981) та ін.

Для цієї школи характерне різко негативне ставлення до ірраціоналізму, прагнення до зближення філософських і наукових досліджень, надання філософським міркуванням логічно точного статусу.

Неопозитивізм: логіко-філософські школи

■ **3. Філософія лінгвістичного аналізу**

Д. Мур (1873— 1958),

Л. Вітгенштейн (1889—1951),

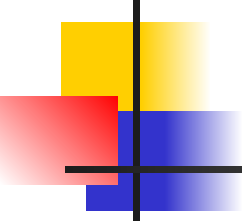
Г. Райл (1900-1976),

П. Стросон (нар.1919),

Д. Остін (1911—1960),

М. Дамміт (нар.1925) та ін.

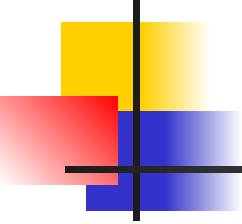
Філософія лінгвістичного аналізу

Ця течія відмовляється від жорстких логічних вимог, вважаючи, що об'єктом аналізу має виступати природна мова.

Традиційні філософські проблеми, на їхню думку, можуть бути подані у вигляді дилем, які вирішуються через лінгвістичний аналіз та уточнення значення слів.

Філософія лінгвістичного аналізу

-
- Незважаючи на суперечливість поглядів представників філософії лінгвістичного аналізу, основне завдання цієї філософії можна сформулювати так: **розробка систематичної теорії значень мовних виразів, яка є одночасно теорією розуміння.** В цілому ця течія справила значний вплив на сучасну логіку та лінгвістику.

4. Загальна семантика

- *С. Чейз та С.Хайякава.*
- Основна ідея цієї течії:
філософія має пояснювати
життя людини з огляду на
структуру мови.

Неопозитивізм:

загальні риси вчення

- 1) за зразок для методологічних побудов було взято формально-логічні конструкції, а знаряддям методологічних досліджень став методологічний аналіз мови науки; 2) основна увага зверталася на аналіз структури наукового знання; 3) відділення процесу появи нового знання від процесу його обґрунтування; 4) обґрунтування ідеології демаркаціонізму, тобто розмежування наукового і ненаукового знання, емпіричної науки і формальних наук; 5) методом демаркації стала фальсифікація, тобто принципова спростовуваність будь-якого твердження, що належить до науки.

ПОСТПОЗИТИВІЗМ

- У 1960—1970 рр. під впливом ідей *Карла Поппера* (1902—1994) склалась течія *постпозитивізму*.
- Це множина методологічних концепцій, що прийшли на зміну тим, які схилились до методології логічного позитивізму.
- Постпозитивізм є етапом у розвитку філософії науки.
- Основні його представники: *Т.Кун* (нар. 1922), *І. Лакатос* (1922—1974), *С.Тулмін* (нар.1922), *У. Селларс* (нар.1912), *Д.Агассі* (нар.1927), *П. Фейєрабенд* (нар. 1924) та ін.

Постпозитивізм: специфічні риси

- 1) відхід від орієнтації на символічну логіку і звернення до історії науки;
- 2) поступовий відхід від демаркаціонізму;
- 3) відмова від комулятивізму в розумінні розвитку знання (теорія антикомулятивізму);
- 4) суттєва зміна проблематики методологічних досліджень.

Напрями постпозитивізму:

- ***критичний раціоналізм*** (К.Поппер, П.Фейєрабенд, Д.Агассі та ін).
- Ця течія сформувалась як спроба подолати основні суперечності неопозитивізму, проте вона все ж не виходить за межі традиційної позитивістської філософії.

Етапи розвитку критичного раціоналізму

- I. 20—30-ті роки ХХ ст. — формування методологічної доктрини К.Поппера;
- II. 40—50-ті роки ХХ ст.— поширення його ідей на сферу соціальної філософії і соціально-історичного знання;
- III. 60—70-ті роки ХХ ст. — онтологічна реформа, зрощення з реформістською соціал-демократичною ідеологією;
- IV. 70—80-ті роки ХХ ст. — ревізія ортодоксального попперіанства і його модернізація за допомогою ідей соціології науки, соціальної психології, герменевтики та ін.

«Методологічний анархізм»

П.Фейєрабенда.

- Основна ідея його вчення полягає в тому, що будь-які норми діяльності не є адекватними в різні часи. Фейєрабенд заперечує можливість універсального методу пізнання, тому що будь-який розвиток знання передбачає відмову від старих методів. Він робить висновок, що раціональність є продуктом історії.
- Фейєрабенд відстоює також позицію теоретичного і методологічного плюралізму: існує безліч рівноправних типів знання, і це сприяє зростанню знання і розвитку особистості.

5. Структуруалізм

- *К.Леві-Стросс* (нар.1908),
- *Ж.Лакан* (1901-1981),
- *М.Фуко* (1926-1984),
- *Р. Барт* (1915— 1980) та ін.

Структуруалізм

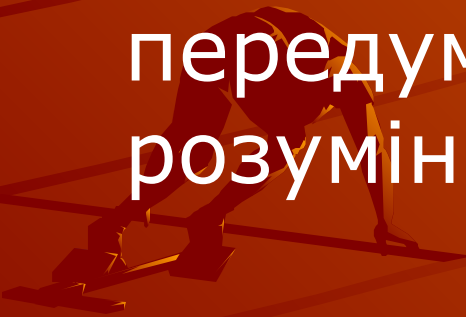
- це загальна назва ряду напрямів у соціогуманітарному пізнанні ХХ ст., пов'язаних із виявленням структури, тобто сукупності відношень між елементами цілого, що зберігають свою сталість у ході різних перетворень і змін. Пошук структур відбувається в різних сферах культури

Структуруалізм

- Об'єктом дослідження структуралізму є культура як сукупність знакових систем, найважливішою з яких є мова, але сюди належать також наука, мистецтво, міфологія, релігія, мода, реклама тощо. Саме на цих об'єктах структурний аналіз дає змогу виявити приховані закономірності, яким несвідомо підкоряється людина

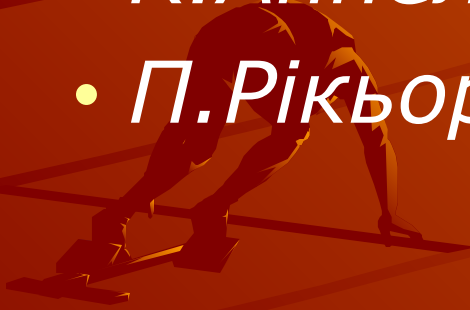
6.Герменевтика

- це теорія розуміння, вчення про розуміння та інтерпретацію документів, що містять у собі смислові зв'язки, вчення про передумови і засоби такого розуміння.

6. Герменевтика

- течія сучасної філософії, основними представниками якої є:
- *Г.-Г.Гадамер* (нар. 1900),
- *К.Аппель* (нар. 1922),
- *П.Рікьор* (нар. 1913) та ін.

Основне питання герменевтики:

- як влаштоване, упорядковане те суще, буття якого полягає в розумінні.
- Звідси впливають три основні моменти, які дають змогу зрозуміти герменевтику як філософську течію:
 - 1) герменевтика перетворюється із методології розуміння на її онтологію;
 - 2) спостерігається відмова від феноменологічного підходу до свідомості як самодостатньої і безпередумовної;
 - 3) принцип рефлексії обмежується принципом інтерпретації.

Значення герменевтики:

- 1) відтворюється ідея цілісності культури, філософії, суспільства тощо;
- 2) дається метод аналізу культурних явищ;
- 3) визначається поворот до загальнолюдських цінностей.

Сучасна західна філософія

Персоналізм

Персоналізм - є спосіб людського буття у світі, що утверджує головною цінністю буття – вільну особистість, яка творить.

Основна характерна риса персоналізму – атеїстична тенденція, що визнає особистість та її духовні цінності вищим смислом людської цивілізації.

Предмет філософського дослідження - творча суб”єктивність людини.

Сучасна західна філософія

Персоналізм

США: П.П. Боун, Р.Т. Флюеллінг,
З.Ш. Брайтмен, М.У. Калкінс;

Англія: Х.У. Керр;

Німеччина: В. Штерн;

Франція: Ж. Лакруа, Е. Муньє.

Українська класична філософія: першість серця

Основні риси:

1. Світоглядна толерантність і синтетичність.
2. Екзистенційний характер філософствування.
3. Індивідуалізм і персоналізм.
4. Кордоцентризм.

Григорій Сковорода
Тарас Шевченко
Памфіл Юркевич